

2. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PSYCHOLOGICAL PREPARATION OF CHILDREN OF THE 6TH YEAR OF LIFE FOR THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Ірина КОРЯКІНА

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

koryakina@gnpu.edu.ua

Обґрунтування актуальності проблеми. Дошкільна освіта є визначним періодом для психічного розвитку дитини. На сучасному етапі її сенс нерозривно пов'язаний з Концепцією Нової української школи (НУШ): він забезпечує неперервність між дошкільною та початковою освітою в умовах реформи школи. Концепція НУШ є орієнтиром гуманізації та демократизації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти. Головні ідеї, зміст Концепції НУШ збігаються з головними ідеями Базового компонента дошкільної освіти.

На сучасному етапі переходу закладів загальної середньої освіти на навчання за Концепцією НУШ великого значення набуває забезпечення підготовленості дітей до шкільного навчання. Підготовка до навчання у школі має широке значення і містить фізіологічний, психологічний і соціальний аспекти розвитку дитини старшого дошкільного віку. Поєднуючись, вони забезпечують успішне входження дитини у шкільне середовище.

Психологічна підготовленість до школи з'являється на межі дошкільного і молодшого шкільного віку. Під підготовленістю до шкільного навчання науковці розуміють потрібний і належний рівень психічного розвитку дитини для опанування шкільною навчальною програмою в умовах навчання у спільноті ровесників (Павелків, 2008).

Саме психологічна підготовленість до шкільного навчання є важливим підсумком психічного розвитку особистості в дошкільному періоді. На час вступу до школи першокласник повинен володіти належним рівнем особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, саме це і є умовами успішного навчання.

Реформування початкової освіти, згідно з Концепцією НУШ, розпочалося у 2018 році. Однак реформування дошкільної освіти розпочалося лише у 2021 році згідно з оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти, який ґрунтується на компетентнісному підході до освітнього процесу у закладах дошкільної освіти.

Утім, в умовах війни проблема підготовки дітей до навчання у школі стала ще більш актуальною, через те що багато ЗДО не працюють і дошкільнята змушені перебувати на дистанційному навчанні, або взагалі не мають змоги під'єднатися до занять. Варто відмітити, що брак живого спілкування призводить до зниження рівня соціальної готовності.

Наразі існують деякі прогалини між освітніми програмами дошкільних навчальних закладів та закладів загальної середньої освіти в Україні. Велика кількість базових навичок розвиваються у дошкільний період, тому принципи НУШ, за якими будуть отримувати освіту діти у школі, повинні співпадати з програмами роботи у дошкільних закладах. Це допоможе усунути стрес під час вступу до школи та сприятиме благополучній адаптації до умов і вимог шкільної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. У психолого-педагогічній та методичній літературі проблемі підготовки дітей до шкільного навчання присвячені праці таких вітчизняних і закордонних науковців, як Л. Виготський, О. Запорожець,

Г. Костюк, О. Леонтьєв, Ж. Піаже, К. Ушинський, Ф. Фребель та інших. Наступність в освіті дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку розглядається Л. Артемовою, Л. Калмиковою, В. Кузь, Т. Назаренко, О. Проскурою, О. Савченко, Д. Струнніковою, Л. Федорович.

Проблемі підготовки дитини до школи присвячені наукові доробки F. Nylog, Y. Ossola, D. Cadman, D. Wilson, L. Miller, G. Cummings, А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленка, Л. Іщенко, О. Кононко, С. Лаврентьєвої, Т. Піроженко, З. Плохій, К. Прищепи, Н. Шиліної.

Теоретичними основами проблеми стали дослідження вітчизняних науковців з особистісно-орієнтованої освіти (І. Бех, С. Подмазін, О. Савченко, І. Якиманська та ін.), актуальних питань дошкільної та початкової освіти (Л. Артемова, Т. Беньова, О. Кононко, З. Плохій, С. Ладивір, О. Проскура), послідовності дошкільної і початкової освіти (А. Богуш, З. Борисова, О. Киричук, В. Кузь, Т. Назаренко, Д. Струннікова, Г. Халаша та ін.); змісту та складових готовності дитини до навчання в школі (Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, В. Котирло, Д. Ельконін та ін.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування психологічної готовності дітей 6-го р.ж. до Нової української школи.

Результати дослідження.

1. Проблема психологічної готовності дітей до школи

У зв'язку із перетворенням освітньої системи в Україні особливої важливості набуло питання підготовки дітей шостого року життя до шкільного навчання та розвиток у них готовності до нової для них навчальної діяльності. Батьки шестирічних дітей часто запитують: «Чи підготовлена наша дитина до школи?» Під такою підготовленістю батьки здебільшого розуміють уміння читати, рахувати писати. Але насправді готовність до шкільного навчання обіймає чимале коло показників.

Відразу потрібно роз'єднати педагогічну і психологічну готовність дитини до школи. *Педагогічна готовність до школи* – це ресурс знань, умінь і навичок дошкільника, який існує на початку шкільного навчання. Насамперед це уміння рахувати, читати переказувати тощо, проте це не може передбачити здобутки навчання на найближчий час. *Психологічна готовність до школи* – це якісна особливість інтелектуального розвитку дошкільника і поодиноких властивостей особистості, без яких виключається успішне навчання у школі (Бабаян, 2018).

Аналізуючи наукові здобутки з проблеми готовності дітей до шкільного навчання можна виокремити декілька підходів щодо розв'язання цієї проблеми. Представники першого підходу вважають, що вікова періодизація, яка ґрунтується на психічних новоутвореннях та сформованість довільності психічних процесів й умінь до саморегуляції виступають вирішальними чинниками визначення готовності до шкільного навчання. Згідно з другим підходом комунікація дорослого і дитини є видом діяльності, який забезпечує входження дошкільника у соціум. Третій підхід орієнтований на розвиток у дошкільному періоді передумов навчальної діяльності. Цей підхід є далекосяжним для дидактичного конструювання навчального процесу в освітньому закладі.

Вступ до школи є новим важким періодом у житті дитини, що поєднується з засвоєнням нових правил та обов'язків, новими взаємостосунками з дорослими та ровесниками, перебудовою режиму дня, провідного виду діяльності, нового соціального статусу тощо. Адаптація до загального освітнього закладу залежить від рівня готовності дошкільника до школи.

Розглядаючи сучасну наукову психолого-педагогічну літературу з даної проблематики, можна відмітити декілька термінів, які є актуальними, а саме це «підготовка до школи», «готовність», «шкільна зрілість». Не має однозначних пояснень цих термінів, але між ними існує певний взаємозв'язок. Першим етапом є *підготовка до школи* – це сукупність педагогічних заходів, скерованих на загальний розвиток дитини (фізичний, психічний, інтелектуальний, емоційний,

моральний, вольовий, соціальний); започаткування передумов для розвитку бази загальних навчальних умінь та навичок (організаційних, інтелектуальних, комунікативних), які задовольнили персональний розвиток дошкільника як суб'єкта майбутньої освітньої діяльності. *Готовність до шкільного навчання* є наслідком процесу підготовки дитини до школи – це потрібний і належний рівень психічного розвитку дошкільника для опанування шкільної освітньої програми в умовах навчання у спільноті ровесників. У сучасній психології не має однозначного визначення шкільної зрілості. О. Анастазі описує термін «шкільна зрілість» як «засвоєння вмінь, знань, здібностей, мотивації та інших необхідних для кращого рівня опанування освітньої програми поведінкових ознак» (Павелків, 2008). І. Шванцара пояснює термін «шкільної зрілості» як визнання такого розвитку, коли дошкільник «може брати участь у шкільній освіті» (Дуткевич, 2012). Він визначає наступні складові готовності до школи як: розумовий, соціальний, емоційний. Отже, можна зробити висновок, що *шкільна зрілість* дошкільника – це задовільний рівень фізичного й психічного розвитку, що гарантує відповідне пристосування дитини до умов шкільної освіти.

Психологічна готовність до шкільного навчання – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного періоду. *Психологічна готовність до шкільного навчання* – це інтегрована ознака, що характеризує ступені розвитку психологічних особливостей та властивостей старшого дошкільника. Вказана готовність дитини до навчання у школі утворюється поступово у процесі провідної діяльності дошкільника (гри), посильної праці та комунікації з оточуючими людьми. Ця проблема потребує комплексного психологічного дослідження (Большакова, 2005).

Більшість науковців визначають такі складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна, мотиваційна, емоційно-вольова. На них ми і будемо орієнтуватися у нашому дослідженні (Дуткевич, 2012; Муліка, 2008; Павелків, 2008; Поніманська, 2004).

1) *Інтелектуальна готовність* полягає у сформованості належного рівня розумового розвитку, який гарантує здібність дошкільника до навчання. Інтелектуальна готовність не лімітується тільки знаннями дитини про навколишнє середовище. Вона містить у собі обсяг і зміст інформації про навколишній світ, світогляд, рівень розвитку пізнавальної діяльності та пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, відчуттів, сприймань, словниковий запас, спеціальні вміння тощо), існування передумов для розвитку навчальних умінь і навчальної діяльності загалом.

Отже, зміст інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвинуте наочно-дійового, наочно-образного та початки словесно-логічного видів мислення;
- розвинута здатність до визначення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнень, зіставлень та порівнянь;
- розвинуте діалогічне та монологічне мовлення;
- розвинуте зорове та слухове сприймання;
- розвинуті на належному рівні обсяг, перемикавання та стійкість уваги.

Діагностують інтелектуальну готовність за допомогою бесіди, тестів та субтестів, психолого-педагогічних спостережень та інших психологічних методів.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці інтелектуальної готовності є: звужений загальний світогляд, неуважність, низькі пізнавальні інтереси, збіднений мовленнєвий розвиток тощо.

У цілому інтелектуальна готовність враховує показники, за якими дозволено зробити об'єктивні підсумки про розумовий розвиток дитини. Ці підсумки можуть бути достатньо різними. Наприклад, одним дітям притаманний великий світогляд, вони уважні, енергійні, вдумливі, але не володіють навичками читання; інші достатньо гарно читають, але не проявляють потрібної інтелектуальної активності тощо. На основі діагностики та отриманої інформації планують індивідуальну, особистісно-орієнтовану освітню роботу з першокласниками.

2) Одним із найважливіших складових психологічної готовності до навчання у школі є *особистісна готовність*. Вона містить у собі ступінь розвитку спрямованості персони, де головною складовою є потребнісно-мотиваційна сфера, а також вираження нової соціальної ситуації розвитку – ступінь осмислення соціального статусу школяра. Позиція учня включає певну кількість обов'язків і прав, реалізація яких вказує на ступінь відповідальності. Чим раніше дитина зрозуміє новий соціальний статус, тим швидше і краще адаптується до нових умов. Окрім цього до особистісної готовності належить і те як учень ставиться до навчальної діяльності, педагогів та самого себе.

Отже, зміст особистісної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвиток внутрішньої позиції школяра;
- прагнення міняти власну соціальну позицію;
- розвиток світогляду дитини.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці особистісної готовності є: зменшення інтересу до шкільного навчання ще до вступу в школу, навіювання дорослими низького рівня авторитетності освітнього процесу, педагогічної діяльності.

3) *Соціально-психологічна готовність* дитини до школи вміщує такі складові:

а) мотиваційний, що характеризується відношенням до інших людей і виявляється у проявах доброти, турботи, милосердя, взаємодопомоги; б) когнітивний, що поєднується з пізнанням інших людей, розумінням їхніх потреб та інтересів тощо; в) поведінковий, який поєднаний з умінням взаємодіяти з групою однолітків та дорослими, вибором способів комунікації. Дошкільник з високим рівнем соціально-психологічної готовності усвідомлює власні можливості, може прохати про допомогу або надавати її, ставиться з повагою до бажань інших людей, вміє комунікувати з оточуючими людьми.

Отже, зміст соціально-психологічної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвинуті уявлення про правила і норми поведінки у соціумі;
- осмислення майбутньої соціальної ролі учня;
- здібність впевнено відчувати себе у новітньому соціальному оточенні, поза межами родини;
- розвинуті навички життя у соціумі, додержання поведінкових норм і правил, що визнані суспільством;
- уміння взаємодіяти з ровесниками під час виконання спільної діяльності (співпраця, партнерство, компроміс, наслідування, лідерство тощо);
- розвинуті найпростіші трудові вміння (наприклад, уміння організувати власне робоче місце) та навички самообслуговування.

Дана складова готовності передбачає розвиток у дошкільників великої кількості якостей, які допоможуть їм легко пристосуватися у новому соціумі освітнього закладу.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці соціально-психологічної готовності є: байдужість, пасивність, підвищена конфліктність, агресивність, боязкість навіювання страху, прояв дітьми «права сильного».

4) *Мотиваційна готовність* характеризується появою у дошкільника стійкого потягу до навчання, прагненням змінити власну соціальну позицію, вмінням підкорювати власні дії розв'язанню навчальної задачі. Дослідники визначають дві категорії мотивів навчальної діяльності: а) мотиви, які поєднуються з соціальним компонентом життя дитини, це потреби у комунікації, позитивній оцінці та схваленні дорослими; б) мотиви, які поєднуються з пізнавальними інтересами, потребами в інтелектуальній активності, засвоєнні нових знань, умінь та навичок. Мотиваційна сфера дитини є однією з основних для успішного навчання в школі. Головними складовими мотиваційної готовності є правдиве і позитивне уявлення про навчання як серйозну і обов'язкову суспільну справу, пізнавальний інтерес до світу.

Отже, зміст мотиваційної готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- підпорядкованість мотивів, як основне новоутворення мотиваційної сфери старшого дошкільника;
- позитивне відношення до школи та навчальної діяльності;
- розвиток знань про школу та шкільні вимоги.

Згідно з науковими дослідженнями й практикою, найважче у початковій ланці дітям, у яких не сформована пізнавальна спрямованість, звичка мислити, розв'язувати завдання, відшукувати нове, а не ті, кому не вистачає знань.

Мотиваційна готовність з'являється на самому кінці дошкільного віку – на початку молодшого шкільного як потреба в отриманні знань і вмінь, підтвердження нової стадії розвитку пізнавальної сфери. Не реально говорити про підготовленість до шкільного навчання, не дізнавшись про особливості розвитку пізнавальної спрямованості дитини, понять про школу, існування прагнення вчитися і відношення до освіти у цілому.

5) *Емоційно-вольова готовність* дитини до школи прослідковується у достатньому рівні розвитку персональної поведінки дошкільника. Перебування у закладі освіти потребує від дитини додержання чітких правил поведінки, здійснення вимог педагога, дотримання правил вихованості. Основним компонентом вольової готовності виступає внутрішнє вольове зусилля, яке необхідне для опанування будь-якою діяльністю. Воно закінчує свій розвиток наприкінці дошкільного віку. Дитина спроможна ставити собі мету, приймати самостійно рішення, проєктувати наступність дій, долати труднощі та перешкоди, оцінити підсумок власних дій. Дошкільник може здержувати персональні імпульсивні дії, концентрувати власну увагу на завданні, слухати педагога, виконувати його прохання, реалізувати обіцянки тощо.

Дошкільники здійснюють важку роботу легше, якщо вона спричиняє позитивні емоції. Пережиття привабливих емоцій, поєднаних з діяльністю, радість від пізнання нового, насолода від розв'язання завдання, позитивне очікування гарної оцінки утворюють позитивний фон у навчальній діяльності. Інтелектуальна

праця, якій не вистачає радості, стає для дитини складною, безрадісною, малоцікавою, небажаною.

Навчальна діяльність викликає не тільки позитивні, але і негативні емоції і почуття (невдачі, помилки, низькі оцінки). У таких ситуаціях учні переживають розчарування, невдоволення, байдужість до навчання. Педагоги повинні приходити на поміч дитині, навчити її не піддаватися негативним емоціям та почуттям, володіти та керувати ними, не давати волі сильним зовнішнім їх проявам. Дітям шестирічного віку це складно, через те що емоційна збудливість є їхньою віковою особливістю.

Отже, зміст емоційно-вольової готовності дитини до навчання у школі вміщує:

- розвиток здібності до розрізнення вербальних та невербальних виявів емоцій оточуючих людей;
- належний рівень розвитку вищих почуттів (співчуття, відповідальність, гуманність, милосердя тощо);
- здібність достатньо тривалий час здійснювати малопривабливе завдання для дитини;
- розвиток вольових якостей (цілеспрямованість, активність, ініціативність, витримка, наполегливість, дисциплінованість тощо);
- існування умінь і прагнень усувати труднощі;
- здатність діяти за моральними мотивами.

Основними проблемами шестирічних дітей при діагностиці емоційно-вольової готовності є: непослідовність, низька працездатність, переважання скороминущих інтересів, невміння відповідати за власні вчинки.

Отже, психологічна готовність до навчання у школі обіймає різноманітні сторони здібностей, умінь та навичок дошкільника. Відставання в розвитку хоча б однієї з них призводить до відставання в розвитку інших. Вона є основою для розуміння цілісного ступеня розвитку майбутнього учня, психологічні

властивості, які будуть спричинювати досягнення на початку навчання. Ці властивості взаємопов'язані, між ними діє причинний зв'язок, у всякої дитини вони виявляються індивідуально. Підготовка до школи має бути всебічною, сприяти розвитку системи властивостей, які підтвердять психологічну підготовленість дитини до життя і діяльності у шкільних умовах.

2. Педагогічні умови психологічної підготовки дітей до школи.

Психологічну готовність старшого дошкільника до навчання у школі характеризують як належний рівень розвитку різних складників психіки (інтелектуальної, особистісної, мотиваційної, соціально-психологічної, емоційно-вольової). Головними ознаками цієї готовності є здібність дитини до пізнавальної діяльності, досвід з керування власної поведінки, розвинуті на належному рівні навички комунікації, достатній вольовий розвиток, самосвідомість та довільність поведінки.

Психологічна готовність дошкільників до упорядкованого шкільного навчання формується послідовно і на неї впливають різноманітні детермінанти. До таких чинників належать: заклад дошкільної освіти, родина, взаємодія ЗДО та родини, сучасне освітнє розвивальне середовище, активну підготовку дитини, вимоги Базового компоненту дошкільної освіти (Поніманська, 2004).

Одним з основних чинників розвитку психологічної готовності дитини 6 року життя до шкільного навчання є заклад дошкільної освіти. Заклад дошкільної освіти виступає передусім суспільним середовищем для дошкільника, головною ціллю якого є соціальна адаптація до життя у спільноті ровесників та дорослих, гарантування гармонійного і всебічного розвитку дитячої особистості. Це окреслено у Базовому компоненті дошкільної освіти (Байєр О.М., Богущ, Безсонова, Брежнєва, Гавриш, Загородня, Косенчук, & Шевчук, 2012). Отже, ЗДО є найпершим щаблем, який здійснює та поглиблює формування психологічної готовності до шкільного навчання. Це сприятиме швидкому і легкому переходу до початкового навчання.

Відвідуючи ЗДО дошкільник набуває практичного досвіду співпраці у дитячій спільноті на основі взаємоповаги до ровесників, поліпшує персональні навички комунікації. Крім того, психолог освітнього закладу проводить комплексне дослідження психологічної готовності до школи. Ця діагностика з'ясовує рівень сформованості психологічної готовності та допомагає позбутися детермінант затримки цього процесу.

Наступною умовою формування психологічної готовності до шкільного навчання є підготовка дітей у родинному колі. Те, у якій мірі батьки усвідомлюють труднощі та завдання, що будуть виникати перед майбутнім першокласником залежить швидкість опанування навчальною діяльністю власне дитиною. Вступ до школи викликає зміну та ускладнення життєдіяльності малюка та супроводжується певним психологічним навантаженням. Тому саме у цей період збільшується значення родинного виховання та психологічної підготовки (Казьмірчук & Попелюська, 2019).

Вихователі дошкільних закладів освіти відзначають поширення батьківської неспроможності, прагнення відгороджуватися від своїх дітей, посиляючись на заклопотаність вдома та завантаженість на роботі, переносити всі питання виховання на старше покоління, на заклад дошкільної освіти, на гувернерів або нянь, на центри розвитку дитини тощо.

Сім'я для дитини це головне і провідне соціальне середовище, де малюк здобуває перші життєво важливі знання, уявлення про навколишній світ та оточуючих людей, про себе, навчається жити. На думку, Т. Поніманської, саме сімейно-родинні стосунки сприяють гармонійному взаємопроникненню світу дітей і світу дорослих, це є найголовнішою детермінантою соціалізації дитячої особистості. Майбутній першокласник має потребу у батьківській любові, підтримці та мудрій вимогливості. Він очікує від родини доречних порад і проявів поваги до нових обов'язків. Зі свого боку батьки повинні скерувати власні зусилля

на допомогу дитині, з метою швидкої й легкої адаптації до нових умов та опануванню новими навичками та вміннями (Поніманська, 2004).

Саме заклад дошкільної освіти якнайкраще допомагає родині у навчанні й вихованні дітей. Педагогам і батькам слід цілеспрямовано співпрацювати з розв'язання проблеми формування психологічної готовності до шкільного навчання. Батьки спільно із дошкільним закладом мають породжувати у дітей почуття радості від очікування вступу до школи, отримання нового статусу, задоволення від переборення перешкод та одержання позитивних оцінок. Насамперед родина повинна приймати дитину такою якою вона є, поважати її індивідуальність, підтримувати інтереси, проводити з нею багато часу, стимулювати прояви самостійності та ініціативи власних дітей, забезпечувати розумні потреби. У випадку відсутності або суттєвої обмеженості вищевикладеного дошкільнику доволі нелегко адаптуватися до умов життя, нормально розвиватися. Незалежність і некерованість дій цих соціальних інститутів на первинному етапі навчання дитини у школі спричинює ряд негативних підсумків. Неорганізована співпраця негативно впливає на процес формування психологічної готовності старшого дошкільника до навчання у школі.

З метою взаємодопомоги батькам з проблеми формування психологічної готовності їхніх дітей до шкільного навчання, вихователям потрібно налагодити педагогічну комунікацію, яка повинна відповідати таким правилам: бути привітними та доброзичливими у взаємостосунках з родинами; проявляти невдаваний інтерес до персональної комунікації з батьками; заохочувати батьків до гуртової, загальної діяльності з дитиною і вихователем, колективом закладу дошкільної освіти та вчителями початкових класів; спонукати батьків до передбачення перспектив майбутнього розвитку та навчання дошкільника.

Задля досягнення найкращих підсумків у процесі формування психологічної готовності дитини до школи, батьки та педагоги навчального закладу повинні користуватися у своїй комунікації основами рівноправного партнерства,

принципом взаємоповаги. Заклад дошкільної освіти повинен бути ініціатором налагодження співробітництва та об'єднання виховних зусиль з вище зазначеної проблеми. У роботі з родинами можна комплексно використовувати колективні, індивідуальні та наочно-інформаційні форми.

Також важливим чинником формування психологічної готовності до школи є створення належного предметно-розвивального середовища в ЗДО, яке має відповідні дидактико-психологічні перспективи. За його сприяння старші дошкільники інтелектуально розвиваються, пізнають себе, розширюють власні знання про навколишній світ (Кіндрат, 2012).

Предметно-розвивальна сфера розробляється доцільно до особистісно-орієнтованої моделі освіти та скеровується на ґрунтовний розвиток, виховання дошкільника; слугує пізнавальному, естетичному, національному, екологічному та моральному розвитку; позитивно впливає на виховання самостійності.

У процесі самостійної діяльності дошкільник завзято взаємодіє з соціальним оточенням: з ровесниками та дорослими, що конструктивно позначається на його психологічній та комунікативній готовності до шкільного навчання.

Формування психологічної готовності дошкільника до школи нездійснено без цілеспрямованої підготовки до навчання. Виняткового значення у цьому процесі мають пошук та критичний відбір педагогом продуктивних методів розумового виховання, ігрових ситуацій, дидактичних ігор, які спонукають до навчання. Вихователі задовольняючи допитливість дітей використовують бесіди, розповіді, пояснення. У процесі активного використання словесних методів майбутні школярі довідуються багато нового, досі невідомого, дізнаються про школу, як нове соціальне середовище для них. Вони підвищують впевненість дошкільника у собі, дозволяють не лякатися змінити власний соціальний статус.

Начасними є позиції Базового компонента дошкільної освіти (БКДО) щодо підготовки старших дошкільників до школи. У ньому підкреслюється потреба згуртування зусиль педагогів, батьків, психологів з метою різнобічного розвитку

дитячої особистості, здійснення її психолого-педагогічного супроводу у дошкільний період.

БКДО підкреслює першість соціально-морального розвитку дитячої особистості, зважає на індивідуальний досвід дошкільника та використовує компетентнісний підхід до розвитку підростаючої особистості. Величезне значення має повага до дитини з боку батьків та педагогів, крім того, слід мати на увазі рівень знань, умінь та навичок дитини на порозі шкільного навчання. Педагоги закладів дошкільної освіти та початкової школи мають враховувати вимоги БКДО стосовно рівня психічного розвитку дитини перед вступом до школи, бо це важлива детермінанта загальної психологічної готовності до школи (Байєр та ін., 2012).

У закладі дошкільної освіти освітній процес має особистісно-орієнтований характер і націлений на отримання соціально-значущих підсумків, тобто отриманню життєвої компетентності та розвитку особистісних якостей у різноманітних видах діяльності. Характерними рисам такого освітнього процесу є (Киричук, 2013):

- а) опосередкований процес навчання (а не традиційний, прямий);
- б) колективна взаємодія дорослого і дитини, що відповідає віковим можливостям дошкільників;
- в) педагог повинен мати неодмінні знання і зважати на вікові та індивідуальні психологічні особливості дошкільників, їхні потреби; гнучко і варіативно використовувати різноманітні форми організації освітнього процесу;
- г) застосування вихователем ігрових та проблемно-навчальних ситуацій, інформаційних та комунікативних технологій, проєктної роботи;
- д) обмірковування більш результативних форм і методів організації освітнього процесу, під час яких діти змогли б, з одного боку навчатися індивідуально, а з іншого – навчатися разом, виявляти ініціативу, допомагати один одному, радитися з ровесниками;

е) ціллю планування діяльності дітей повинно бути не тільки отримання і збільшення їхніх знань, але й розвиток поваги до однолітків, до дітей іншого віку, до дорослих, вміння викладати власні думки, слухати й поважати думки інших тощо.

Значна кількість науковців визначають персональну активність дошкільника як значущий чинник формування психологічної готовності до навчання. До засобів спонукання пізнавальної активності дитини можна віднести гру як провідний вид діяльності дошкільників. Цінність дитячих ігор полягає в тому, що вони потребують фізичних і розумових старань, формують характер, тренують прагнення до успіху, вміння без зневіри погоджуватися з поразкою. Дитина шести років життя справді спроможна опанувати навчальний матеріал, але водночас у неї залишається незмінною потреба у грі. Тому навчання шестирічних першокласників проходить в активній ігровій формі, де більш ефективними є розвиток знань, умінь та навичок. У ігровій формі педагогу легше загострити увагу дітей, викликати цікавість до пізнання нового, допомагати виявам персональної активності кожної дитини. В арсеналі педагогів повинні бути різноманітні розвивальні ігри: на розвиток необхідних якостей, посидючість, пам'ять, логічне та образне мислення тощо.

Розвиток активності на заняттях у ЗДО є одним із головних завдань педагога під час підготовки дошкільника до школи. У цілому науковці вважають, що досягнення здійснення персональної активності дитини можливе тільки за умови планового педагогічного ефекту, підтримки дорослими її ініціативи та спонукання дошкільників до конкретних дій. Незліченні заборони і негативні оцінки гальмують розвиток дитини; самоповага й оптимістичний настрій дошкільника, які з'являються у підсумку позитивної оцінки дорослих сприяють розвитку різнобічної активності дитини. Все це буде слугувати розвитку кмітливості, сумлінності та цілеспрямованості.

Отже, до найважливіших психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності дошкільника до шкільного навчання можна віднести: родину, заклад дошкільної освіти, взаємодію сім'ї та ЗДО, цілеспрямовану підготовку, предметно-розвивальне середовище, персональну активність дитини та Базовий компонент дошкільної освіти.

3. Діагностика психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи

Проведення емпіричного етапу дослідження педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи потребувало добору валідних та надійних методик діагностики. Експериментальна робота поводилась з дітьми старшого дошкільного віку, їхніми батьками та педагогічними працівниками. До експерименту було залучено 20 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки, 10 педагогічних працівників Путивльського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №1 Путивльської міської ради – експериментальна група (ЕГ) та 20 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки, 10 педагогічних працівників Путивльського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №4 Путивльської міської ради – контрольна група (КГ).

Для діагностики психологічної готовності до школи використовувались такі методики: тест Керна-Йірасека, опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йірасека, методика «Бесіда про школу» (Т. А. Нежнова), тест «Будиночок» (Н. І. Гуткіна), опитувальник ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих, методика «Читання казки».

Тест Керна-Йірасека виявляє загальний рівень психічного розвитку, рівень розвитку мислення, вміння слухати, виконувати завдання за зразком, довільність психічної діяльності.

Дослідження проводилося у формі гри. За результатами проведення тесту було отримано такі результати: *високий рівень* готовності до школи притаманний 40% дітей ЕГ та 38% дітей КГ. Ці діти виявляли значний інтерес до запропонованих завдань. Із задоволенням підтримували розмову, ставили питання,

якщо було щось не зрозуміле їм. У виконання завдань включалися без зволікань, докладали зусиль у разі виникнення труднощів. *Середній рівень* готовності до школи мають 45% дітей ЕГ та 48 % дітей КГ. Діти не виявляли особливого інтересу до виконання запропонованих завдань, однак в роботу включалися порівняно охоче. Спостерігалися ситуації, коли дошкільник спочатку виявляє до роботи цікавість, підвищений інтерес, який, потім дуже швидко згасає. Діти ставили порівняно небагато запитань, вони були спрямовані не на сутність завдання, а на якісь другорядні моменти (Наприклад: «Хто намалював ці гарні літери? Тощо»). Власної ініціативи у спілкуванні та у виконанні завдань не проявляли. *Низький рівень* готовності до школи діагностований у 15 % дітей ЕГ та 14% дітей КГ. Ці діти не проявляли цікавості до гри-обстеження. Вони розпочинали виконувати завдання лише після додаткових спонукань, а під час роботи часто відволікається. Під час виконання тесту власних помилок не виявляли. Спілкування з діагностом було мінімальне. Такі діти можуть потребувати додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йіресека виявляє загальний рівень мислення, кругозір та розвиток соціальних якостей дитини.

Дослідження проводилося у формі індивідуальної бесіди. За результатами проведення опитувальника було отримано такі результати: *високий вербальний інтелект (кругозір)* притаманний 20% дітей ЕГ та 21% дітей КГ. *Вербальний інтелект вище середнього* виявлений у 24% дітей ЕГ та 25% дітей КГ. *Середній показник вербального інтелекту* діагностований у 38% дітей ЕГ і у 38% дітей КГ. *Вербальний інтелект нижче середнього* діагностований у 18% дітей ЕГ та 16% дітей КГ. *Низький показник вербального інтелекту* не був виявлений у жодної дитини. Отже, підсумовуючи можна зробити висновок, що готовими до шкільного навчання є 82% дітей ЕГ та 84% дітей КГ.

Метою методики «Бесіда про школу» (Т. А. Нежнова) є дослідження внутрішньої позиції школяра і виявлення бажання дитини йти до школи, орієнтація на шкільно-навчальну діяльність.

Дослідження проводилося у формі індивідуальної бесіди. За результатами проведення опитувальника було отримано такі результати: 22% дітей ЕГ та 24% дітей КГ притаманний *високий рівень* орієнтації на зміст навчальної діяльності та позитивне ставлення до школи. У таких дітей внутрішня позиція школяра достатньо сформована. *Середній рівень* притаманний 64% дітей ЕГ та 66% дітей КГ. Ці дошкільники проявляють інтерес переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя, а навчальна діяльність їх не особливо цікавить. У таких дітей відбувається початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра. *Низький рівень* діагностований у 14% дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Ці дошкільники не проявляють інтересу до школи і внутрішня позиція школяра у них не сформована.

З метою діагностики довільної сфери дітей та здатності діяти за зразком ми використали **тест «Будиночок» (Н. І. Гуткіна)**. Методика спрямована на виявлення вміння дитини орієнтуватися в своїй роботі на запропонований зразок; вміння скопіювати його. Ці вміння вимагають певного рівня розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та дрібної моторики руки.

За результатами проведення тесту було отримано такі результати: *високий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 5% дітей ЕГ та 3% дітей КГ. У таких дітей малюнок точно відтворений, наявні всі деталі, збережені розміри всього малюнку й окремих його деталей, правильно зображені елементи малюнку (кільця диму, паркан, штрихування на даху тощо). *Достатній рівень* ми діагностували у 20% дітей ЕГ та 22% дітей КГ. Малюнок цих дітей скопійований майже точно, є невеликі помилки, пов'язані з неправильним зображенням якого-небудь елемента, його незнанням збільшенням чи наявністю 1-2 розривів між лініями у тих місцях, де вони повинні бути неперервними.

Дошкільник сам бачить і виправляє помилки. *Середній рівень* був виявлений у 60% дітей ЕГ та 65% дітей КГ. Весь малюнок таких дітей скопійований з невеликим збільшенням, відсутні одна деталь, яку дитина сама домальовує після навідного запитання, допущено не більше 3-х розривів ліній. *Слабкий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 15% дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Діти збільшили малюнок більше ніж у 2 рази, відсутні більше 3-х важливих деталей, неправильне штрихування даху, не вийшли елементи, що зображують дим, паркан, багато розривів. На запитання про наявність помилок діти відповідали негативно.

З метою з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих**, ми провели опитування з батьками дітей та вихователями.

Згідно проведеного тесту було отримано такі результати: 50% дітей ЕГ та 53% дітей КГ труднощі в спілкуванні є ситуативними або спричинені деякими індивідуальними особливостями дитини про які потрібно повідомити майбутнього вчителя. Але ці труднощі швидко корегуються під впливом дитячого колективу. Для 35% дітей ЕГ та 30% дітей з КГ притаманні труднощі зумовлені невмінням встановлювати контакти з однолітками та дорослими, що виникають через недостатній досвід спілкування, через невпевненість в собі, через недоліки у вихованні. А також можуть бути зумовлені якоюсь конкретною ситуацією. 15% дітей ЕГ та 17% дітей КГ мають серйозні труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими, які зумовлені негативним переживанням з приводу контактів з іншими дітьми чи чужими дорослими. Ці труднощі можуть виявитися у стосунках з однокласниками в школі.

Методика «Читання казки» спрямована на визначення мотиваційного компоненту психологічної готовності до школи, а саме на визначення домінуючого ігрового або пізнавального мотиву дитини.

За результатами проведення методики було зроблено такі висновки: стійкий пізнавальний мотив сформований у 35% дітей ЕГ та 30% дітей КГ. Стійкий

ігровий мотив домінує у 45% дітей ЕГ та 50% дітей КГ. Хисткий мотив виявлений у 20% дітей ЕГ та 20% дітей КГ. Ці діти легко піддаються чужому впливові, непостійні, нестійкі у своїх поглядах і вчинках. Розглянуті та узагальнені результати констатувального експерименту дозволили встановити рівень психологічної готовності у досліджуваних старших дошкільників.

Результати констатувального експерименту представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Розподіл дошкільників експериментальної та контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та ріннями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи					
	Соціально-мотиваційний		Когнітивно-вольовий		Поведінковий	
	ЕГ	КК	ЕГ	КК	ЕГ	КК
Високий	30	35	20	21	18	22
Середній	55	55	62	65	64	66
Низький	15	10	18	14	18	12

Отже, підводячи підсумки першого етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників експериментальної групи переважає середній рівень за всіма показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для когнітивно-вольового та поведінкового компонентів.

4. Забезпечення педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи

На цьому етапі нашого дослідження було визначено такі пріоритетні напрямки: робота з дітьми старшого дошкільного віку, з сім'єю майбутніх першокласників, з педагогами закладу дошкільної освіти.

Завдання формувального етапу експерименту розділено за трьома напрямками:

З дітьми старшого дошкільного віку:

- формувати адекватне уявлення про школу, шкільне навчання та себе, як майбутнього школяра;
- формування базових якостей особистості дитини як умови успішного навчання у школі;
- формування вміння спілкуватися та домовлятися з дорослими та ровесниками, вирішувати конфліктні ситуації або уникати їх, дотримуватися правил поведінки, прийнятих у закладі освіти.

З родиною:

- створювати інформаційно-просвітницький простір для батьків та інших членів родини, які беруть участь у вихованні дитини;
- заохочувати батьків брати активну участь в освітньому процесі;
- формувати позитивне ставлення до партнерської взаємодії із ЗДО.

З вихователями ЗДО:

- підвищувати фахову майстерність педагогів до організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу;
- активізувати форми та методи роботи з дітьми, що забезпечуватимуть формування готовності до шкільного навчання;
- спонукати педагогів до налагодження стосунків з батьками вихованців, орієнтованих на взаєморозуміння і взаємоповагу.

Для реалізації поставлених завдань формувального експерименту під час освітнього процесу було розроблено комплекс заходів, що включали роботу з дітьми, їхніми батьками та вихователями ЗДО.

Формувальний етап роботи з дітьми передбачав насамперед формування адекватного уявлення про школу, шкільне навчання та себе, як майбутнього школяра; розвиток критичного мислення у дітей; розвиток старшого дошкільника згідно його вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб;

формування базових якостей особистості дитини як умови успішного навчання у школі; розвиток самостійності; створення умов для формування у дітей старшого дошкільного віку «дошкільної зрілості», як підґрунтя готовності до школи.

На початку нашої роботи з дітьми було проведено бесіду за такими запитаннями:

- Чи потрібно ходити до школи?
- Навіщо потрібно ходити до школи?
- Чим зазвичай займаються в школі?
- Що потрібно мати учневі, щоб бути готовим до школи?
- Що таке уроки?
- Чим на них займаються учні?
- Як потрібно поводитися на уроках у школі?
- Що таке домашні завдання?
- Навіщо потрібно виконувати домашні завдання?
- Чим ви займаєтеся вдома, коли приходите з садочка?
- Що нового з'явиться у твоєму житті, коли ти підеш до школи?

За результатами бесіди було з'ясовано, що переважна більшість дітей розуміє для чого потрібно ходити до школи («щоб навчитися читати і писати», «дізнатися багато нового»). Дещо неточні відповіді ми отримали на питання «Чим займаються діти у школі?» («навчаються»). На питання «Що потрібно мати учневі, щоб бути готовим до школи?» дошкільники назвали зовнішні атрибути: портфель, зошити, олівці, альбом, ручку тощо. Не всі діти могли пояснити що таке уроки та чи на них займаються. Найбільш поширена відповідь була що «на уроках навчаються». Також не всі діти знали про домашні завдання і навіщо потрібно їх виконувати. Ми не отримали відповіді на запитання «Що нового з'явиться у твоєму житті, коли ти підеш до школи?».

Таким чином, аналіз відповідей дітей на запитання бесіди підказав нам вектори роботи з ними на формувальному етапі.

З метою формування адекватного уявлення про школу та шкільне навчання, ознайомлення дітей з професіями людей, які працюють у школі; формування особистісної готовності до школи було проведено віртуальні екскурсії до класу, де будуть навчатися дошкільники, до бібліотеки, шкільного музею, спортивного майданчика, куточка під відкритим небом, їдальні тощо.

Одразу після екскурсій було проведено бесіду з дітьми, під час якої уточнили, де вони були, що бачили, що найбільше запам'яталося і сподобалося. Ми запропонували старшим дошкільникам поділитися своїми враженнями від екскурсій в малюнках. З дитячих малюнків разом з дітьми створено стіннівку «Екскурсія до школи».

Також старші дошкільники відвідали шкільні свята: «День знань», «Моя країна – Україна!», свято Святого Миколая, «Подорож до країни Мудрої Сови»

Ці заходи сприяли розвитку інтересу дошкільників до школи, викликали прагнення дізнатися якомога більше про шкільне життя, сприяли позитивному настрою для навчання у школі та бажанню вчитися.

Наступним етапом нашої роботи була організована квест-зустріч майбутніх першокласників на тему «Правила і закони у Країні Знань». Ця квест-зустріч була спільно підготовлена вихователями, вчителем початкових класів, першокласниками. Дошкільникам пропонувалися різноманітні завдання, які потрібно було виконувати якісно і швидко. У результаті виконання цих завдань діти отримували окремі літери з яких у кінці зустрічі вони повинні були скласти ключове слово (Школярики).

Після квест-зустрічі діти відвідали школу і познайомитися з майбутнім вчителем, оглянули клас, поспілкувалися зі школярами. У класі увага дітей зверталась на обладнання та різноманітне зонування. Школярі продемонстрували як потрібно сидіти за партою, вітатися з учителем, підіймати руку, коли бажаєш відповісти, як вони пишуть на дошці тощо. Старшим дошкільниками була надана можливість спробувати виконати ці шкільні правила поведінки. Школярі

познайомили дітей зі шкільним приладдям, яке є у них в портфелі за допомогою загадок:

1. З нам подружить кожен з вас,
Як піде у перший клас.
Бо хоч завжди він мовчить,
Та читати вас навчить! (Буквар)
2. Я негарно написала,
А вона усе злизала.
Олівців моїх сусідка,
Ця вертлява-буквоїдка. (Гумка)
3. Хутко стрибне на папір,
І, хоч вір, а хоч не вір,
Враз напише нове слово.
Ось і речення готове.
Вправно пише у руці,
Бачать всі старання ці. (Ручка)
4. Всім про все вона розкаже
І малюночки покаже.
Усіх розуму навчить,
Хоч сама завжди мовчить. (Книга)
5. Пензлик, аркуш та вода...
Де ж малюнок? От біда!
Що іще забув я взяти,
Щоб пейзаж намалювати? (Фарби)
6. Дерев'яний
Та довгенький,
Маю носик я
Гостренький.

На білому
Слід лишаю
І всіх діток
Потішаю. (Олівець)

Школярі розповідали й показували що таке щоденник, вчитель демонструє як він ставить оцінку у щоденник або в учнівський зошит. Наприкінці зустрічі-екскурсії дошкільники погралися з ЛЕГО-конструктором.

Проведена зустріч-екскурсія допомогла дітям ознайомитися з новою роллю учня, адаптуватися до нової ситуації, познайомитися з предметами оточуючого шкільного світу, задовольнити дитячу цікавість. Після проведеної зустрічі у дітей виникло ще більше бажання йти до школи, сумлінно навчатися, бо це не тільки цікаво, але і весело.

Кожного дня проводилась робота спрямована на формування базових якостей особистості майбутнього першокласника (спостережливості, допитливості, відповідальності, самостійності, міжособистісної злагоди, справедливості, чуйності, міжособистісного партнерства, шанобливості, креативності). Опанування старшими дошкільниками цими якостями є важливим з огляду розвиток освіти у контексті якісних змін та опанування школярами чітко визначених компетенцій. Базові якості особистості старшого дошкільника є основою успішного навчання в школі. У сучасній освіті доведено, що які б різнобічні знання не опановував школяр, який би значний обсяг інформації він не завчав і відтворював, якщо у нього не активовані інтелектуальні процеси, не сформована культура мислення, то психічний розвиток не буде здійснюватися повноцінно.

З метою формування вище вказаних базових якостей особистості дитини використовувалась система педагогічних впливів в ігровій, навчальній, комунікативній, предметно-перетворювальній (трудовій) діяльності на заняттях, у повсякденному житті й в самостійній художній діяльності. Тематика занять

відповідала актуальному рівню розвитку дошкільників – пропонувалися доступні завдання, однак створювалися проблемні ситуації, які дитина мала розв'язати. Дітям ставилися запитання спрямовуючого, заохочувального й уточнюючого характеру з метою розвитку у старших дошкільників умінь інтерпретувати побачене й почуте. У процесі залучення дитини до різноманітних видів діяльності зростали її знання, уміння і навички. Що позитивно впливало на розвиток інтелектуальної, вольової та емоційної сфер особистості.

Орієнтуючись на принцип особистісної орієнтації ми сприяли впевненості дошкільників у собі, власних силах та можливостях. Це викликало прояви шанобливості, справедливості до однолітків, вміння поступатися бажаннями, переконувати ровесників у своїй правоті, докладати зусиль для досягнення загального результату. На початку нашої роботи дії дорослих мали навчально-корекційну позицію, поступово вони переходили у спрямовуюче корекційну, а згодом і відсторонену. У процесі цього виду роботи ми розвивали емоційно-чуттєву сферу старших дошкільників, позитивну емоційну налаштованість на однолітків, сприяли опануванню соціальними нормами поведінки та конструктивній діяльності з ровесниками, формували морально-етичні норми поведінки.

Наша формувальна робота передбачала і роботу з педагогами ЗДО, метою якої було скерувати співробітництво на особистісно-орієнтовну модель навчання, інтеграцію освітніх напрямків; сформувати умови для розвитку у старших дошкільників «дошкільної зрілості», як підґрунтя готовності до школи; реалізувати спільні заходи з метою наступності між закладами дошкільної освіти та загальноосвітніми закладами; розширити фахові компетенції вихователів, впроваджувати в освітній процес технології проєктної діяльності; оновити предметно-розвивального середовища в старших групах ЗДО; реалізовувати інтерактивні форми співпраці з батьками.

Реалізацію поставлених цілей ми почали з ознайомлення педагогів ЗДО з інструктивно-методичними рекомендаціями «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти», інструктивно-методичними рекомендаціями щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти; укладання угод про співробітництво між ЗДО та КЗ ЗСО №1, створення наказів «Про наступність у роботі ЗДО та КЗ ЗСО №1», «Про дотримання вимог Базового компоненту дошкільної освіти»; «Про результати вивчення питань наступності та підготовки дітей до шкільного навчання».

Було проведено кілька педагогічних рад:

- «Наступність в роботі перших ланок освіти (ЗДО та ЗСО)», де висвітлювалися питання наступності та перспектив в роботі перших ланок освіти;
- «Готовність дитини до школи: складова успішного навчання», де розглядався методичний аспект проблеми;(методичний міст);
- «Аналіз діагностики психологічної готовності до шкільного навчання», де практичний психолог у загальному вигляді ознайомив з результатами діагностики та озвучив головні проблеми готовності старших дошкільників.

Співпраця вихователів дошкільного закладу і вчителів школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми, доповіді, круглі столи тощо) і на діяльнісному (обмін досвідом організації освітньої діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування тощо) рівнях. Педагоги повинні усвідомлювати, що підготовка дітей до школи має бути спрямована на всебічний розвиток особистості. У межах співпраці вихователів ЗДО та вчителів початкової ланки ЗСО було проведено:

1) Круглий стіл «Нова українська школа», де педагоги обговорили якісно нову освіту, її пріоритети, компетентнісний підхід до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти.

2) Доповідь-презентацію «Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти», на якій педагоги ЗДО та школи наголосили на ключових аспектах готовності до

НУШ (фізичний, пізнавальний, соціальний та інші). Також обговорювалося питання створення оптимальних умов для успішного навчання першокласників.

3) Відбувся обмін досвідом педагогічних напрацювань з питань освіти дітей за НУШ (з відеопрезентацією). Вихователі та учителі ділилися власним педагогічним досвідом у навчанні дітей за Концепцією НУШ.

Головною умовою забезпечення наступності у роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи є спрямованість освітнього процесу на всебічний розвиток дитячої особистості. Враховуючи це потрібний зв'язок програм, методів і форм навчання у ЗДО та початковій школі. Навички освітньої діяльності, що формуються в процесі навчання у закладі дошкільної освіти, забезпечують успішність навчання в школі. У свою чергу, шкільне навчання повинно забезпечити розширення, поглиблення й удосконалення знань, умінь, навичок, отриманих у ЗДО. Тільки активна робота обох сторін, буде сприяти безболісному і успішному для дитини переході з закладу дошкільної освіти до початкової школи.

4) Педагогічний всеобуч «Виховуємо майбутнього школяра: труднощі в опануванні знань – причини та шляхи подолання». Обговорювалися питання особистісно-орієнтовної моделі навчання, розвитку критичного мислення у дітей, розвитку їхньої самостійності; типові труднощі в засвоєнні знань, їх причини та шляхи подолання.

Важливим завданням закладу дошкільної освіти є створення для дітей різнобічного розвивального середовища, яке дозволяє кожній дитині проявити себе. Правильно організоване предметно-розвивальне середовище скероване на розвиток у дітей активного пізнавального ставлення до навколишнього світу предметів, людей, природи; сприяє розвитку особистісних якостей, здібностей; допомагає засвоїти різні види та способи діяльності; сприяє психологічній захищеності.

Разом з педагогами ЗДО було оновлено, доповнено та створено предметно-розвивальне середовище, присвячене підготовці до шкільного навчання: оновлені і

доповнені предметні атрибути для сюжетно-рольової гри «Школа»; виготовлений альбом «Шкільне приладдя»; придбана магнітна абетка з літерами та магнітні цифри, таблиці; дитячі книжки з крупним шрифтом; дитячі енциклопедії про тваринний і рослинний світ. Ігрове середовище поповнилося настільно-друкованими та розвивальними іграми з літерами, цифрами, ребусами, головоломками, дидактичними іграми математичного змісту. Також у старшу групу було придбане збільшуваче скло та підготовлений великий вибір природних матеріалів (камінці, мушлі, пісок, шишки тощо). Всі підготовлені матеріали стимулюють розвиток пізнавальної активності, сприяють оволодінню читанням, математикою, дають змогу дитині здійснювати дослідно-пошукову діяльність.

Вихователі спільно з психологом закладу дошкільної освіти оформили стенди «Психолог інформує» та «Поради для батьків майбутніх першокласників». Підготували буклети і пам'ятки для батьків «Чи потрібні заняття в закладі дошкільної освіти», «Скоро в школу: портрет дошкільника перед його вступом до школи». Пам'ятки та буклети були розміщені у Голг Класі старшої групи.

Разом з педагогами ЗДО підготовлено та проведено підсумкові комплексні, тематичні заняття «Казка у гості завітала», «Подорож до лісу», «Математична країна», «Казкова крамничка», «У пошуках весни» з елементами технології проєктної діяльності. Проєктна діяльність заснована на поточних і перспективних інтересах дитини, видах самостійної діяльності. Вона є сучасним ефективним засобом формування особистості дошкільника, його підготовки до навчання у Новій українській школі. Робота над проєктом стимулює пізнавальну активність дітей, сприяє особистісному розвитку, забезпечує глибоке засвоєння знань та умінь, розвиток критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок тощо. Однак вона вимагає педагогічної майстерності вихователя та передбачає складний підготовчий етап.

Просвітницька функція закладу дошкільної освіти, націлена на реалізацію формувального етапу в роботі з батьками включала в себе проведення круглого

столу, семінару-тренінгу, лекції-семінару, індивідуальних консультацій, виготовлення пам'яток з рекомендаціями тощо. Всі форми роботи було проведено онлайн, із використанням програм Zoom, Viber, Googl-диск. Особисто у телефонній розмові проводилися індивідуальні консультації.

З метою допомоги батькам разом з вихователями та практичним психологом ЗДО було організовано круглий стіл «Що таке готовність до шкільного навчання? Як допомогти дитині підготуватися до шкільного навчання?» Метою проведення круглого столу для батьків було сприяти згуртуванню батьківського колективу, формувати позитивний мікроклімат у ньому, ознайомити батьків з основними питаннями готовності дітей до навчання у школі, вчити батьків відстежувати позитивні зрушення у розвитку власної дитини. Під час круглого столу обговорювалися питання: Що ж містить у собі поняття психологічна готовність до школи? Як можна визначити психологічну готовність чи неготовність дітей до школи? Який він, «зрілий дошкільник? Як батьки можуть допомогти підготуватися дитині до школи? Особлива увага приділялася обговоренню основних груп труднощів, з якими зустрічаються неготові до школи діти. Під час проведення круглого столу батьки були активні, бурхливо обговорювали ті, питання які їх цікавили.

Також проведено лекцію-семінар для батьків «Чи знаєте Ви свою дитину?» На цій лекції батьків ознайомили з особливостями фізичного розвитку старших дошкільників, закономірностями та новоутвореннями психічного та особистісного розвитку, потенційними віковими можливостями дитини на порозі школи. Було зазначено, що жодна дитина не має усього комплексу вказаних характеристик водночас. Також окремими питаннями лекції були питання навчання дитини читанню та письму. Наприкінці лекції був змальований «віковий портрет» дитини старшого дошкільного віку до моменту вступу її до школи. Одночасно було зазначено, що змальований портрет не є однозначним критерієм визначення рівня

розвитку конкретної дитини, але він пропонує загальний орієнтир для батьків дітей, що йдуть до школи та педагогів дошкільних закладів.

Семінар-тренінг з батьками був присвячений темі «Гра і розвиток довільної поведінки». Метою цього тренінгу було сприяти налагодженню довірливої, доброзичливої та партнерської атмосфери в батьківському колективі та у стосунках з педагогом, формування уявлень про вплив гри на розвиток довільної поведінки дитини. Тренер звернув особливу увагу на особливості проведення сюжетно-рольових ігор з дітьми шестирічного віку. Оскільки у грі суттєво перебудовується поведінка дитини, то набуває рис довільності. Під час виконання ігрової ролі зразок поведінки, що міститься в ній стає одночасно еталоном, з яким дитина сама порівнює власну поведінку й одночасно контролює її (тобто вона виконує ніби дві функції: грає роль і контролює персональну поведінку).

Кожен з батьків мав можливість розповісти про улюблені ігри, заняття своєї родини. Вихователь разом з батьками підготували презентацію «Улюблені ігри нашої родини» та продемонструвала її наприкінці тренінгу. Батькам були запропоновані різноманітні варіанти ігор, які сприяють кращій підготовці до школи. Наприклад, ігри для розвитку дрібної моторики руки; ігри, що сприяють засвоєнню звукового аналізу слів та інші.

Проведено батьківський всеобуч «Що варто знати батькам про «Нову українську школу», «Формуємо психологічну готовність дитини до школи»; «Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії». Метою якого було формування у батьків уявлення про психологічну підготовленість дитини до школи; запобігання ранній шкільній дезадаптації; ознайомленні з основними положеннями НУШ; ознайомлення з формами взаємодії батьків, дошкільного закладу і школи у питанні підготовки до шкільного навчання; створення ситуації успіху кожної родини.

Індивідуальні консультації з батьками є частиною щоденного ритуалу вихователя. Під час спілкування з батьками педагогу потрібно заспокоїти,

пояснити, порадити, а іноді і просто вислухати, адже питання, що виникають у батьків, бувають різних спрямувань. Деякі труднощі у порозумінні зі старшими дошкільниками виникають у батьків через брак знань, тоді педагогу потрібно пояснити особливості розвитку та потреб дитини у цей віковий період. Досить часто батьки зустрічаються з труднощами у розумінні процесів психічного розвитку дитини, тоді вихователю необхідно залучити до консультації практичного психолога, який може дати поради чи пояснити деякі аспекти розвитку. Найчастіше батьки звертаються за порадою щодо проблем у спілкуванні дитини з дорослими чи однолітками. У цьому випадку педагогам необхідно підказати батькам як гармонізувати стосунки з дитиною, як навчити її уникати або вирішувати конфлікти. Обговорення з батьками під час індивідуальної консультації проблем дитини підштовхують вихователя до проведення індивідуальних форм роботи з дитиною або залучення інших фахівців до консультації.

Наші індивідуальні консультації з батьками вміщували такі теми:

1. Донесення до батьків інформації про психологічне дослідження готовності їхніх дітей до шкільного навчання.

2. «Виховуємо майбутнього школяра». Консультація присвячена основним засадам психічного розвитку дітей у перехідний період від дошкільного до шкільного навчання, подано інформацію, яка сприятиме критичному осмисленню стійких стереотипних установок у сімейному вихованні майбутніх школярів.

3. «Оцінка як фактор адаптації до шкільного навчання». Наголошувалося на тому, що вдома в жодному разі не можна дублювати школу, бо батьки не мають ставати вчителями. Основна функція батьків у допомозі першокласнику – емоційна підтримка, надання максимально можливої самостійності в організації своїх дій з виконання шкільних правил.

4. «Особливості кризи 6-7 років». Батьків ознайомили з позитивними й негативними симптомами цієї кризи та тактиками батьківської поведінки під час кризи.

5. «Домашні обов'язки». Консультація присвячена складності організації вказаного питання у родині. Під час консультації бали надані поради, як розділити хатні обов'язки на всіх членів родини, як зацікавити цим дитину, навчити правильно просити дитину про допомогу, висвітлювалася методика застосування заохочень та покарань.

5. Перевірка ефективності педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до школи.

Заключною частиною дослідної роботи був контрольний етап експерименту, мета якого полягала у перевірці ефективності визначених педагогічних умов психологічної підготовленості до школи дітей 6-го року життя. Для цього необхідно було провести порівняльний аналіз кількісного розподілу старших дошкільників за рівнями сформованості у них психологічної готовності до навчання у школі до вимог Нової української школи на констатувальному та контрольному етапах.

За результатами дослідження на контрольному етапі ми отримали наступні результати:

За результатами **Тесту Керна-Йірсека** було отримано такі результати: *високий рівень* готовності до школи притаманний 45% дітей ЕГ та 40% дітей КГ. Ці діти виявляли значний інтерес до запропонованих завдань. Із задоволенням підтримували розмову, ставили питання, якщо було щось не зрозуміле їм. У виконання завдань включалися без зволікань, докладали зусиль у разі виникнення труднощів. *Середній рівень* готовності до школи мають 50% дітей ЕГ та 50% дітей КГ. Діти не виявляли особливого інтересу до виконання запропонованих завдань, однак в роботу включалися порівняно охоче. Спостерігалися ситуації, коли дошкільник спочатку виявляє до роботи цікавість,

підвищений інтерес, який, потім дуже швидко згасає. Діти ставили порівняно небагато запитань, вони були спрямовані на другорядні моменти. Власної ініціативи у спілкуванні та у виконанні завдань не проявляли. *Низький рівень* готовності до школи діагностований у 5 % дітей ЕГ та 10% дітей КГ. Ці діти не проявляли цікавості до гри-обстеження. Вони розпочинали виконувати завдання лише після додаткових спонукань, а під час роботи часто відволікається. Під час виконання тесту власних помилок не виявляли. Спілкування з діагностом було мінімальне. Такі діти можуть потребувати додаткового обстеження інтелекту та психічного розвитку.

Опитувальник орієнтовного тесту шкільної зрілості Керна-Йіресека діагностував такі результати: *високий вербальний інтелект (кругозір)* притаманний 23% дітей ЕГ та 22% дітей КГ. *Вербальний інтелект вище середнього* виявлений у 29% дітей ЕГ та 27% дітей КГ. *Середній показник вербального інтелекту* діагностований у 41% дітей ЕГ і у 39% дітей КГ. *Вербальний інтелект нижче середнього* діагностований у 7% дітей ЕГ та 12% дітей КГ. *Низький показник вербального інтелекту* не був виявлений у жодної дитини. Отже, підсумовуючи можна зробити висновок, що готовими до шкільного навчання є 93% дітей ЕГ та 88% дітей КГ.

Згідно діагностики за **методикою «Бесіда про школу» (Т. А. Нежнова)** встановлено: 27% дітей ЕГ та 26% дітей КГ притаманний *високий рівень* орієнтації на зміст навчальної діяльності та позитивне ставлення до школи. У таких дітей внутрішня позиція школяра достатньо сформована. *Середній рівень* притаманний 70% дітей ЕГ та 69% дітей КГ. Ці дошкільники проявляють інтерес переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя, а навчальна діяльність їх не особливо цікавить. У таких дітей відбувається початкова стадія формування внутрішньої позиції школяра. *Низький рівень* діагностований у 3% дітей ЕГ та 5% дітей КГ. Ці дошкільники не проявляє інтересу до школи і внутрішня позиція школяра у них не сформована.

За результатами проведення **тесту «Будиночок» (Н. І. Гуткіна)** отримано такі результати: *високий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 6% дітей ЕГ та 4% дітей КГ. У таких дітей малюнок точно відтворений, наявні всі деталі, збережені розміри всього малюнку й окремих його деталей, правильно зображені елементи малюнку (кільця диму, паркан, штрихування на даху тощо). *Достатній рівень* ми діагностували у 22% дітей ЕГ та 23% дітей КГ. Малюнок цих дітей скопійований майже точно, є невеликі помилки, пов'язані з неправильним зображенням якого-небудь елемента, його незнанням збільшенням чи наявністю 1-2 розривів між лініями у тих місцях, де вони повинні бути неперервними. Дошкільник сам бачить і виправляє помилки. *Середній рівень* був виявлений у 65% дітей ЕГ та 65% дітей КГ. Весь малюнок таких дітей скопійований з невеликим збільшенням, відсутні одна деталь, яку дитина сама домальовує після навідного запитання, допущено не більше 3-х розривів ліній. *Слабкий рівень* довільної сфери дітей та здатність діяти за зразком притаманний 7% дітей ЕГ та 8% дітей КГ. Діти збільшили малюнок більше ніж у 2 рази, відсутні більше 3-х важливих деталей, неправильне штрихування даху, не вийшли елементи, що зображують дим, паркан, багато розривів. На запитання про наявність помилок діти відповідали негативно.

З метою з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих**, проведено опитування з батьками дітей та вихователями. Опитувальник складається з 20 тверджень, що характеризують конкретні особливості поведінки, яка властива дитині. Якщо відмічена особливість притаманна дитині, то відповідне твердження оцінюється в 1 бал, якщо ні – 0 балів. Отримані бали за кожне твердження додаються. За сумою балів встановлюється ставлення дітей до однолітків та дорослих.

Згідно проведеного тесту на з'ясування **ставлення дошкільника до однолітків та чужих дорослих** діагностовано, що: 57% дітей ЕГ та 55% дітей КГ труднощі в спілкуванні є ситуативними або спричинені деякими індивідуальними

особливостями дитини про які потрібно повідомити майбутнього вчителя. Але ці труднощі швидко корегуються під впливом дитячого колективу. Для 38% дітей ЕГ та 35% дітей з КГ притаманні труднощі зумовлені невмінням встановлювати контакти з однолітками та дорослими, що виникають через недостатній досвід спілкування, через невпевненість в собі, через недоліки у вихованні. А також можуть бути зумовлені якоюсь конкретною ситуацією. 5% дітей ЕГ та 10% дітей КГ мають серйозні труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими, які зумовлені негативним переживанням з приводу контактів з іншими дітьми чи чужими дорослими. Ці труднощі можуть виявитися у стосунках з однокласниками в школі.

За результатами проведення методики **Методика «Читання казки»** зроблено такі висновки: стійкий пізнавальний мотив сформований у 47% дітей ЕГ та 36% дітей КГ. Стійкий ігровий мотив домінує у 43% дітей ЕГ та 53% дітей КГ. Хисткий мотив виявлений у 10% дітей ЕГ та 11% дітей КГ. Ці діти легко піддаються чужому впливові, непостійні, нестійкі у своїх поглядах і вчинках.

Аналізуючи результати контрольного експерименту важливо порівняти їх з даними отриманими на констатувальному етапі.

Порівняльна характеристика констатувального і контрольного етапів експерименту експериментальної групи представлена у таблиці 2.

Таблиця 2. Розподіл дошкільників експериментальної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та ріннями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи								
	Соціально-мотиваційний		Динаміка	Когнітивно-вольовий		Динаміка	Поведінковий		Динаміка
	Конс етап	Контр етап		Конс етап	Контр. етап		Конс. етап	Контр. етап	
Високий	30	35	+5	20	22	+2	18	20	+2
Середній	55	60	+5	62	68	+6	64	68	+4
Низький	15	5	-10	18	10	-8	18	12	-6

Аналізуючи результати контрольного експерименту і порівнюючи їх з даними отриманими на констатувальному етапі, ми можемо зробити наступні висновки: у дошкільників експериментальної групи переважає середній рівень за всім показникам компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Динаміка для високого і середнього рівнів складає 5%, а низький рівень зменшився на 10 %, ще найбільший результат серед вказаних показників. Когнітивно-вольовий компонент характеризується наступною динамікою: високий рівень збільшився на 2%, а середній на 6%, це найбільший результат серед інших показників. Низький рівень зменшився на 8%. Більш низький рівень, порівняно з іншими компонентами, діагностований для поведінкового компонента. Високий рівень збільшився на 2%, середній – на 4%, а низький рівень зменшився на 6%, це найнижчий результат серед інших показників.

Порівняльна характеристика констатувального і контрольного етапів експерименту контрольної групи представлена у таблиці 3.

Таблиця 3. Розподіл дошкільників контрольної групи за компонентами психологічної готовності до навчання у школі та ріннями її сформованості

Рівні	Компоненти психологічної готовності до навчання у школі дошкільників експериментальної групи								
	Соціально-мотиваційний		Динаміка	Когнітивно-вольовий		Динаміка	Поведінковий		Динаміка
	Конс. етап	Контр етап		Конс. етап	Контр етап		Конс. етап	Контр етап	
Високий	35	36	+1	21	21	0	22	22	0
Середній	55	57	+2	65	68	+3	66	68	+2
Низький	10	7	-3	14	11	-3	12	10	-2

Підводячи підсумки контрольного етапу експериментальної частини роботи психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи зауважимо, що у дошкільників контрольної групи переважає середній рівень за

всіма показниками компонентів психологічної готовності. Високий рівень, порівняно з іншими компонентами, характерний для соціально-мотиваційного компоненту. Динаміка для високого рівня складає 1 %, а середнього – 2 %, низький рівень зменшився на 3 %. Когнітивно-вольовий компонент характеризується наступною динамікою: високий рівень не збільшився, середній збільшився на 3 %, низький рівень зменшився також на 3 %. Діагностуючи поведінковий компонент, ми з'ясували, що високий рівень не збільшився, середній збільшився на 2 %, а низький рівень зменшився також на 2 %.

Отже, найбільш низькі показники змін, порівняно з іншими компонентами, діагностовані для когнітивно-вольового компоненту та поведінкового.

Узагальнюючи результати контрольного етапу експерименту можна зробити висновок, що проведена нами формувальна робота з дітьми, їхніми батьками і педагогами ЗДО сприятливо вплинула на динаміку змін показників компонентів психологічної підготовленості дітей 6-го року життя до Нової української школи. У старших дошкільників спостерігається позитивна динаміка у високому та середньому рівнях психологічної підготовленості до шкільного навчання, що свідчить про влучно підібрані і вдало застосовані форми роботи для покращення рівня психологічної готовності. Також констатуємо зниження низького рівня за всіма показниками компонентів психологічної готовності до шкільного навчання.

Висновки. У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване практичне вирішення наукової проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Психологічна готовність до шкільного навчання – це найважливіший підсумок психічного розвитку в період дошкільного періоду, це інтегрована ознака, що характеризує ступені розвитку психологічних особливостей та властивостей старшого дошкільника. Більшість науковців визначають наступні складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, соціально-психологічна, мотиваційна, емоційно-вольова. Відставання в розвитку

хоча б однієї з них призводить до відставання в розвитку інших. Ця проблема потребує комплексного психологічного дослідження.

Підготовка до школи має бути всебічною, сприяти розвитку системи властивостей, які підтверджують психологічну готовність дитини до життя і діяльності у шкільних умовах. До найважливіших психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності дошкільника до шкільного навчання можна віднести: родину, заклад дошкільної освіти, взаємодію сім'ї та ЗДО, цілеспрямовану підготовку, предметно-розвивальне середовище, персональну активність дитини та Базовий компонент дошкільної освіти.

Для практичного вивчення проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи була організована і проведена дослідно-експериментальна робота, що спиралася на Базовий компонент дошкільної освіти та освітні програмові завдання.

Спираючись на теоретичний аналіз змісту Базового компонента дошкільної освіти та наукові дослідження з проблеми педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи були визначені наступні критерії психологічної підготовленості до школи: соціально-мотиваційний, когнітивно-вольовий і поведінковий. Відповідно до цих критеріїв були розроблені їхні показники та рівні сформованості психологічної готовності дітей 6-го року життя до Нової української школи (високий, середній, низький).

Проведена нами формувальна робота з дітьми, їхніми батьками і педагогами ЗДО сприятливо вплинула на динаміку змін показників компонентів психологічної підготовленості дітей 6-го року життя до Нової української школи. У старших дошкільників спостерігається позитивна динаміка у високому та середньому рівнях психологічної підготовленості до шкільного навчання, що свідчить про влучно підібрані і вдало застосовані форми роботи для покращення рівня психологічної готовності. Також констатуємо зниження низького рівня за всіма показниками компонентів психологічної готовності до шкільного навчання.

Нами були розроблені пам'ятки для батьків з рекомендаціями. Їх було розіслано батькам та розміщено на сайті закладу дошкільної освіти.

Результати перевірки на контрольному етапі експерименту засвідчують ефективність виокремлених і перевірених педагогічних умов психологічної підготовки дітей 6-го року життя до Нової української школи.

Література:

- Бабаян, Ю.О. (2018). Психологічна готовність дитини до навчання в Новій українській школі. Режим доступу: <https://cutt.ly/Rw3NWhsk> (Babayan, Yu.O. (2018). Psychological readiness of the child to study in the New Ukrainian School. [Psykhologichna hotovnist dytyny do navchannia v Novii ukrainskii shkoli]. Retrieved from: <https://cutt.ly/Rw3NWhsk> [in Ukrainian].
- Байер, О.М., Богущ, А. М., Безсонова, О.К., Брежнева, О.Г., Гавриш, Н. В., Загородня, Л. П., Косенчук, О. Г., ... Шевчук, А. С. (2012). Базовий компонент дошкільної освіти. Київ. 45 с. (Bayer, O.M., Bogush, A.M., Bezsonova, O.K., Brezhneva, O.G., Havrysh, N.V., Zagorodnya, L.P., Kosenchuk, O.G., ... Shevchuk, A. S. (2012). Basic component of preschool education. [Bazovyi komponent doshkilnoi osvity]. Kyiv. 45 p. [in Ukrainian].
- Большакова, І. (2005). Проблеми психологічної готовності дитини до школи. *Початкова школа*. 4. С. 4-7. (Bolshakova, I. (2005). Problems of the child's psychological readiness for school. [Problemy psykhologichnoi hotovnosti dytyny do shkoly]. *Elementary School* [Pochatkova shkola]. 4. P. 4-7 [in Ukrainian].
- Піроженко, Т.О., Ладивір, С.О., & Карасьова, К.В. (2014). Дитина у сучасному соціопросторі. Київ, 2014. 272 с. (Pirozhenko, T.O., Ladyvir, S.O., Karasyova, K.V. (2014). A child in modern social space. [Dytyna u suchasnomu sotsioprostori]. Kyiv, 2014. 272 p. [in Ukrainian].
- Дуткевич, Т. В. (2012). Дитяча психологія: навчальний посібник. Київ. 208 с. (Dutkevich, T. V. (2012). Child psychology: tutorial. [Dytiacha psykhologhiia: navchalnyi posibnyk]. Kyiv. 208 p. [in Ukrainian].
- Казьмірчук, Н., & Попелюська, В. (2019). Формування шкільної зрілості дитини в середовищі співпраці сім'ї і ЗДО. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Вінниця. 2. С. 66-70. (Kazmirchuk, N., & Popelyuska, V. (2019). The formation of the school maturity of the child in the environment of cooperation between the family and the educational institution. *Inclusive education as an individual trajectory of personal growth of a child with special educational needs: a collection of materials of the 2nd All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation*. [Formuvannia shkilnoi zrilosti dytyny v seredovyshchi spivpratsi simi i ZDO. *Inklyuzyvna osvita yak indyvidualna traiektoriia osobystisnoho zrostannia dytyny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: zbirnyk materialiv II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu*]. Vinnitsa. 2. P. 66-70. [in Ukrainian].

- Киричук, Т.В. (2013). Особистісно-орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ. *Таврійський вісник освіти*. 4(44). С. 28-32. (Kyrychuk, T.V. (2013). A person-oriented approach to the child in the educational space of the primary school. *Tavriyskyi herald of education*. [Osobystisno-orientovanyi pidkhid do dytyny v osvitnomu prostori DNZ. *Tavriiskyi visnyk osvity*]. 4(44). P. 28-32. [in Ukrainian].
- Кіндрат, І.Р. (2012). Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 22(257). С. 114–120. (Kindrat, I.R. (2012). Integrative principles of building the educational process in a modern preschool educational institution. *Bulletin of Taras Shevchenko LNU*. [Integratsiini zasady pobudovy osvitnoho protsesu v suchasnomu doshkilnomu navchalnomu zakladi. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*] 22(257). P. 114–120. [in Ukrainian].
- Концепція «Нова українська школа». (2016). Режим доступу: <https://cutt.ly/Cw3NWQzf>. (The "New Ukrainian School" concept. (2016). [Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola»] Retrieved from: <https://cutt.ly/Cw3NWQzf> [in Ukrainian].
- Корякіна, І.В. (2010). Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ. 3. С. 176–185. (Koryakina, I.V. (2010). Personal readiness of children in the 6th year of life for school as an actual problem today. *Collection of scientific works of Berdyan State Pedagogical University (Pedagogical Sciences)*. [Osobystisna hotovnist ditei 6-ho roku zhyttia do shkoly yak aktualna problema sohodennia. *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Pedahohichni nauky)*]. Berdyansk. 3. P. 176–185. [in Ukrainian].
- Муліка, К. (2008). Психологічна готовність шестирічної дитини до школи. Полтава. 84 с. (Mulika, K. (2008). Psychological readiness of a six-year-old child for school. [Psykhologichna hotovnist shestyrichnoi dytyny do shkoly]. Poltava. 84 p. [in Ukrainian].
- Павелків, Р.В. (2008). Дитяча психологія: навчальний посібник. Київ. 432 с. (Pavelkiv, R.V. (2008). Child psychology: a study guide. [Dytiacha psykhohihiia: navchalnyi posibnyk]. Kyiv. 432 p. [in Ukrainian].
- Поніманська, Т.І. (2004). Дошкільна педагогіка: навч. посібник. Київ. 456 с. (Ponimanska, T.I. (2004). Preschool pedagogy: tutorial. [Doshkilna pedahohika: navch. posibnyk]. Kyiv. 456 p. [in Ukrainian].
- Яценко, Т. В. (2011). Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. Кременчук. 84 с. (Yatsenko, T. V. (2011). Diagnostics of mental development of preschool children: methodical manual. [Diahnostyka psykhichnoho rozvytku ditei doshkilnoho viku: metodychnyi posibnyk]. Kremenchuk. 84 p. [in Ukrainian].